

Kirjallisuutta.

Kielemme luonnehdintaa ranskaksi.

AURÉLIEN SAUVAGEOT: **Esquisse de la langue finnoise.** La Nouvelle Édition. Paris 1946. 250 s.

Pariisin Itämaisten kielten korkeakoulun suomalais-ugrialaisten kielten professori A. Sauvageot julkaisi viime vuonna yllämainitun kirjan

teossarjassa, jolle sen toimittajat ovat antaneet nimen *L'homme et son langage* ja johon on tarkoitus koota »mahdollisimman erilaisten» kielten deskriptiivisiä kuvauksia sekä lingvistejä että myös filosofeja, psykologeja, historioitsijoita ja laajempaakin asianharrastajakuntaa varten, — kuten näkyy, metodisesti nykytärkeä kielitieteellinen julkaisuohjelma.

Prof. S:n kirja ei siis ole varsinainen kielioppi, vaan suomea ja sen sukukieliä hyvin tuntevan ranskalaisen tutkijan selontekoa siitä, mitä hän pitää kieleemme luonteenomaisimpina piirteinä. Sellaisena tämä teos tietysti tarjoaa melkoisesti mielenkiintoa myös meille suomalaisille itsellemme, me kun täten pääsemme huomioimaan, miltä kieleemme peruspiirteet näyttävät vieraan asiantuntijan silmissä. Heti alkuun voimme mielihyvin todeta, että kirjan runsas kieliopillinen aineisto osoittaa kauttaaltaan hyvää alan hallintaa. Asiavirheitä löytää tuskin hakemallakaan.¹ Tekijä on nähnyt paljon vaivaa kerätessään itse persoonallista mielenkiintoa todistavaa, löytöretkeilijän iloa pulppuilevaa aineistoa etenkin uusimmasta suomalaisesta kaunokirjallisuudesta: Sillanpäältä, Pekkaselta, Toppilalta, Seppäselältä, Valtarilta, Merenmaalta jne., joita näkyy hämmästyttävän paljon myös ranskannetun 5 lukuun, joissa erikseen käsitellään, osittain varsin systemaattisestikin, suomen äänneistöä, sanojen ja taivutuksen rakennetta, lausetta, syntaktisia ilmaustyyppisiä ja sanastoa.

Suomen äänneöstöstä S. sanoo (s. 33), että se on yksinkertaisempi ja helpompi kuin minkään muun Euroopan kielen. Muoto-oppimme taas on hänen arvionsa mukaan ilmaisukyvyiltään latinan ja muinaiskreikan veroinen, mutta on jälkimmäisiä yksinkertaisempaa ja säännöllisempää, huolimatta siitä että suomen lingvafonikurssi luettelee nimityksiä erilaisia paradigmatyyppisiä 55 (!) ja verbiemme 19. Suomen muoto-oppia luonnehtii säännöllisyyden ja yksinkertaisuuden sekä toisaalta moninaisuuden ja mutkikkisuuden yhdistelmä (s. 86). Tekijää ei näytä ensinkään häiitsevän synonyymisten rinnakkaisasujen runsaus; päinvastoin hän poimimillaan esimerkeillä osoittaa, mitä tyylillisiä etuja esim. monikon genetiivien useamuotoisuus tarjoaa. Onpa hän suorastaan periaatteellisesti sitä mieltä, että synonyymiikka kuuluu kielen luonteeseen. Sauvageot lausuu tästä mm.: »Jos — kuten Jacques Hadamard on huomauttanut — matemaatikko ponnistelee löytääkseen samojen tosiasian ilmaisimiksi useita niin erilaisia kieliä kuin suinkin, on myös oikein sanoa, että erinäiset kielet ovat matematiikan tapaan 'laajoja synonyymisanastoja'» (s. 157).

Etenkin lauseopin kohdalla tekijä monesti esittää omintakeisia huomioita, joista suomalaisellekin lukijalle on oppimista. Niinpä harva meikäläinen lienee tullut S:n tapaan selvittäneeksi itselleen, mitä eroa on esim. ilmauksissa *tätä kyllä lukee* ja *tätä kyllä luetaan*. Näppärästi esitellyn objektijärjestelmämme yhteydessä ranskalainen tutkija syystä ihmette-

¹ Sivulla 25 on erehdyksessä mainittu vepsä astevaihtelukielenä, kun tarkoitus on ollut mainita vatja. — Suomalaista lukijaa oudoksuttaa, että altailaiskieliä (turkkia, mongolia, tungusua) ilman muuta nimitetään suomen etäasukieliksi (s. 28). Tuollainen sukulaisuussuhdehan on aivan epävarma ja suomalaisten tutkijain kaiketi yksimielisen käsityksen mukaan toistaiseksi todistamaton.

lee, miksi suomen kaltainen rikasmorfologiaten kieli objektiä ilmaistes-
saan turvautuu ei-morfologisiin keinoihin. Sillä sellaisiahan ovat oikeas-
taan kaikki muut nominiobjektimme ilmaisimet paitsi persoonaprono-
minien *t*-akkusatiivi, joka — kuten tekijä sanoo — on ainoa »syntaktinen»
kaasuksemme, koko muu deklinaatiomme kuuluu oikeastaan vain seman-
tiikan piiriin. — Prof. S:n mielenkiintoisen käsityksen mukaan suomen
lauseenvastikkeet ovat luonteeltaan täysin »länsimaisia», muistuttaen
suurin piirtein kreikan ja latinan nominaalirakenteita ja eroten tässä
kohden sekä omista etäsukukielistään että altailaiskielistä. Samoin tekijä
katsoo suomen sivulausesysteemin tarkoin vastaavan esim. ruotsin, saksan
ja ranskan alistelausejärjestelmiä ja eroavan jyrkästi omista etäsuku-
kielistään. Kielemme lauseopin luonteenomaisuuksiin kuuluu edelleen
liitepartikkelien (*-kin, -kaan, -han, -pa*) käyttö, joka taas suuresti muis-
tuttaa muinaiskreikan vastaavia olosuhteita. Suomen verbi on tekijän
mielestä »eurooppalaisempi» kuin nomini, ainakin merkitystehtäviltään.
Niinpä tempukset ovat samat kuin germaanisissa kielissä (paitsi englan-
nissa), vastakohtina muut (kaukaisemmat) sgr. kielet sekä balttilais- ja
slaavilaiskielet. Yleishavaintona suomen lauseopista prof. S. sanoo,
että se tuo vertauskohtana mieleen muinaiskreikan, nimenomaan helle-
nistisen kauden kreikan lauseopin. — Mainittakoon, että sanastoa käsit-
televään lukuun sisältyy tekijän suorittamia tilastolaskelmia suomen,
ruotsin ja ranskan 1-, 2-, 3-, 4-, 5-, 6- ja 7-tavuisten sanojen lukumää-
rystä.

Kielemme rakenteellisiin heikkouksiin tekijä lukee mm. ns. epäetymolo-
giset yhtäläisyydet, sellaiset kuin esim. *sata ~ sato ~ satu* (joihin
vrt. semmoisia tapauksia kuin *korva ~ korvo, harja ~ harju*), jommoisia
vieraan kielimies-tarkkailijan silmä suomesta varmaan keksii hämmästy-
tävän paljon, sekä myöntö- ja kieltopartikkelien (ranskan *oui* ja *non* -sano-
jen vastineiden) puutteen.

Prof. Sauvageot, joka lukuisien maanmiestensä tapaan on tunnettu
oivallisesta tyylistään, on kirjoittanut tämänkin teoksensa niin haus-
kasti ja selkeästi, että se varmaan houkuttelee monia lukijoitaan tar-
kemmin tutustumaan kieleemme. »Esquisse de la langue finnoise»
sopiikin erinomaisesti myös vasta-alkavan suomenopiskelijan harrastuk-
sen herättäjäksi ja suunnistusvälineeksi. Vähäi enä esitystapaa koskevana
kritiikkinä haluaisin mainita tekijän liian kaavamaisen pidättymisen
kaikista kielihistoriallisista selityksistä. Pienetkin historialliset viittauk-
set olisivat nimittäin esim. illatiivin päätteiden, *e : i*-vaihtelun, astevaihtelun,
inkongruenssitapausten (*tällä kertaa* yms.) ja objektiäsiain yhtey-
dessä suuresti helpottaneet deskriptiivisenkin esityksen ymmärtämistä.
Miksi antaa pelkän dispositioteorian estää parhaan mahdollisen tuloksen
saavuttamista?

Professori Sauvageot on tällä kirjallaan, joka toistaiseksi on ainoa
laatuaan, tehnyt kütettävän palveluksen sekä vertailevalle kielitieteelle
että suomen kielen tunnetuksi tulolle kotimaamme rajojen ulkopuolella.

Lauri Hakulinen.